

VALTIONEUVOSTON PERIAATEPÄÄTÖS TOIMINTAOHJELMASTA LUONNON VIRKISTYSKÄYTÖN JA LUONTOMATKAILUN KEHITTÄMISEKSI

Valtioneuvosto on tänään 13.2.2003, asian oltua valmistavasti talouspoliittisen ministerivaliokunnan ja valtioneuvoston raha-asiaivaliokunnan käsiteltävänä, ympäristöministeriön esittelystä päättänyt toimintaohjelmasta luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämiseksi.

Valtioneuvoston hyväksymät toimenpiteet

Vastuiden selkeyttäminen ja tavoitteiden yhteensovittaminen

1) *Vastuiden selkeyttäminen.* Tunnistetaan eri toimijoiden tehtävät luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun edellytysten kehittämisessä. Selkeytetty työnjako kirjataan yhteistoiminta-asiakirjaan.

Päävastuutaho:	Ympäristöministeriö
Muut toimijat:	Sisäasiainministeriö, opetusministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, liikenne ja viestintäministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, työministeriö ja Suomen Kuntaliitto
Ajoitus:	2003 – 2004

2) *Sovitetaan yhteen valtakunnallisten toimijoiden tavoitteet luontomatkailuelinkeinon kehittämisessä.* Luontomatkailua edistetään tärkeänä osana koko matkailuelinkeinon kehittämistä. Eri ministeriöiden luontomatkailun edistämistoimet sovitetaan yhteen kauppa- ja teollisuusministeriön matkailuasiainryhmässä.

Päävastuutaho:	Kauppa- ja teollisuusministeriö
Muut toimijat:	Sisäasiainministeriö, opetusministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, työministeriö, ympäristöministeriö, Suomen Matkailuelinkeino SME ry
Ajoitus:	Jatkuva

3) *Sovitetaan yhteen valtakunnallisten toimijoiden tavoitteet luonnon virkistyskäytössä.* Ministeriöiden luonnon virkistyskäytön edistämistoimien yhteensovittamista varten perustetaan ministeriöiden välinen virkistyskäyttöryhmä.

Päävastuutaho:	Ympäristöministeriö
Muut toimijat:	Sisäasiainministeriö, opetusministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, kaup-

pa- ja teollisuusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, työministeriö

Ajoitus: Käynnistys vuonna 2003, jatkuva

4) *Rakennetaan alueellista tahtotilaa ja sovitaan maakunnallisista ja seudullisista tavoitteista.* Maakunnan liittojen toivotaan ottavan vastuun virkistyskäytön ja luontomatkailun maakunnallisesta kehittämisestä. Kehittämistyön tulisi tapahtua alueellisten rahoittajatahojen ja elinkeinon edustajien yhteistyönä. Kehittämistoimet otetaan huomioon maakuntasuunnitelmissa, maakuntaohjelmissa ja maakuntakaavoissa. Valtion tukemien luontomatkailuhankkeiden rahoituksen yhteensovittaminen tapahtuu maakuntiin perustetuissa valtion matkailurahoitusta yhteen sovittavissa matkailun toimialatiimeissä.

Päävastuutahot: Maakuntien liitot

Muut toimijat: Sisäasiainministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö, ympäristöministeriö, lääninhallitukset, alueelliset matkailun toimialatiimit, Suomen Kuntaliitto, elinkeinon harjoittajat

Ajoitus: Jatkuva

5) *Tehostetaan paikallisten toimijoiden yhteistyötä.* Kunnissa, joissa arvioidaan luonnon virkistyskäyttöön perustuvan matkailun olevan tai muodostuvan merkittäväksi elinkeinotoiminnaksi, toivotaan laadittavan paikallista kumppanuutta tukeva luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämissuunnitelma.

Päävastuutahot: Kunnat, Suomen Kuntaliitto, luontomatkailuyrittäjät

Muut toimijat: Ympäristöministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö, maa- ja metsätalousministeriö

Ajoitus: Jatkuva

Luonnossa toimimisen edellytysten kehittäminen ja vetovoimatekijöiden säilyttäminen

6) *Kehitetään valtion alueiden virkistys- ja luontomatkailukäyttöä.* Valtio osoittaa lisärahoitusta valtion alueiden kehittämiseksi siten, että luonnon virkistyskäytön ja siihen perustuvan luontomatkailun yleiset edellytykset turvataan. Metsähallitus laatii hallinnassaan olevien muiden kuin luonnonsuojelualueiden virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämissuunnitelman, jossa selvitetään kehittämisen painopisteet, tarvittavat voimavarat ja rahoitus.

Päävastuutaho: Maa- ja metsätalousministeriö

Muut toimijat: Ympäristöministeriö, Metsähallitus

Ajoitus: Metsähallituksen suunnitelma 2003 – 2004

7) *Parannetaan luonnonsuojelualueiden virkistys- ja luontomatkailukäytön edellytyksiä.* Luonnonsuojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmia tehtäessä ja niitä uusittaessa huolehditaan siitä, että samalla parannetaan ympäristövastuullisen luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun edellytyksiä. Luonnonsuojelualueiden palveluiden ja hoidon kehittämisen lisärahoitustarpeeksi vuosina 2004 –2007 on arvioitu yhteensä 6,75 milj. euroa. Valtioneuvosto päättää luonnonsuojelualueiden hoidon- ja kunnossapidon määrärahan (35.20.22) lisäyksestä ympäristöministeriön pääluokan kehyksien yhteydessä keväällä 2003. Metsähallitus selvittää luonnonsuojelualueiden talonrakennustarpeet edellisessä kohdassa tarkoitetun selvityksen yhteydessä.

Päävastuutahot:	Ympäristöministeriö Metsähallitus
Muut toimijat:	Alueelliset ympäristökeskukset
Ajoitus:	2003 – 2007

Selvitetään mahdollisuudet kehittää Nuuksion kansallispuistoa siten, että se toimisi luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun sekä kotimaisen että kansainvälisen markkinoinnin välineenä.

Päävastuutahot:	Ympäristöministeriö Metsähallitus
Ajoitus:	2004

8) *Kehitetään kuntien virkistysalueiden käyttöä virkistyskäytössä ja luontomatkailussa.* Kunnat varaavat riittävät alueet virkistyskäyttöön ja kehittävät niitä luonnon virkistyskäytön peruspalveluina siten, että ne tukevat myös luontomatkailun toimintaedellytyksiä. Suomen Kuntaliitto, ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö kehittävät yhteistyössä toimintatapoja kuntien metsien ja muiden alueiden käytön kehittämiseksi virkistyskäytön ja luontomatkailun mahdollisuuksia edistävällä tavalla. Metsähallitus ja Suomen Kuntaliitto kehittävät yhteisiä luontomatkailua palvelevia sopimus- ja toimintamenettelyjä.

Päävastuutahot:	Kunnat, Suomen Kuntaliitto
Muut toimijat:	Ympäristöministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, Metsähallitus
Ajoitus:	Jatkuva Sopimus- ja toimintamenettelyiden kehittäminen 2003 – 2004

9) *Kehitetään metsien monikäyttöä tukevaa metsien käytön suunnittelua.* Valtioneuvosto on päättänyt Etelä-Suomen metsien suojelua koskevassa periaatepäätöksessään metsien monikäytön edistämistoimista. Talouskäytössä olevien metsien käyttö-

arvoa virkistykseen ja luontomatkailuun tulisi erityisesti kehittää Etelä-Suomen väestökeskittymistä helposti saavutettavilla alueilla.

Päävastuutahot: Maa- ja metsätalousministeriö/Metsäneuvosto
Ympäristöministeriö/Suomen biologista monimuotoisuutta koskevan kansallisen toimintaohjelman seurantatyöryhmä

Ajoitus: Jatkuva

10) *Kehitetään valtionavustusten työllisyysvaikutusten arviointia.* Kehitetään työllisyysvaikutusten arviointimallin (TVA-malli) käyttöä myönnettäessä valtion avustuksia luontomatkailuun. Selvitetään luontomatkailuun käytettävien valtionavustusten kehittämistarpeet. Selvitetään mahdollisuudet saada luontomatkailukohteilta vuosittain seurantatietoja työllisyysvaikutusten arvioinnin tueksi.

Päävastuutaho: Työministeriö

Muut toimijat: Kauppa- ja teollisuusministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, Metsähallitus

Ajoitus: 2003 – 2007

11) *Tuetaan kuntien yhteistyötä virkistysalueiden hankinnassa.* Kuntien yhteisten tai seudullisten virkistysaluehankkeiden valtiontuen lisärahoitustarpeeksi vuosina 2004 – 2007 on arvioitu yhteensä 2,35 milj. euroa. Valtioneuvosto päättää määrärahan lisäyksestä ympäristöministeriön pääluokan kehyksien yhteydessä keväällä 2003.

Päävastuutaho: Ympäristöministeriö

Muut toimijat: Kunnat, virkistysalueyhdistykset ja vastaavat yhteistyöelimet

Ajoitus: 2004 – 2007

12) Edistetään reitistöjen toteutumista. Ulkoilureittien perustamista edistetään ulkoilulain ulkoilureittisäännöksiä uudistamalla. Ulkoilureittien kehittäminen otetaan opetusministeriön liikuntapaikkarakentamisen painopistealueeksi.

Päävastuutahot: Ympäristöministeriö (ulkoilulain uudistaminen)
Opetusministeriö (reitihankkeiden tukeminen)

Muut toimijat: Suomen Kuntaliitto, Suomen Latu

Ajoitus: Ulkoilulain uudistaminen 2005
Opetusministeriön rahoitus jatkuva

13) *Moottorikelkkailureittien ylläpidon rahoitus selvitetään.* Ympäristöministeriö asettaa työryhmän, joka selvittää mahdollisuudet rahoittaa moottorikelkkailureittien ylläpito moottorikelkkamaksulla ja laatii sitä koskevan lakiehdotuksen.

Päävastuutaho: Ympäristöministeriö

Ajoitus: 2003

14) *Turvataan pientieverkon kunto ja käytettävyys myös virkistys- ja matkailukäytössä.* Todetaan, että yksityisteiden valtion ja kuntien tuen lisääminen parantaisi yksityisteiden käyttömahdollisuuksia luonnon virkistyskäyttöön ja matkailuun. Rahoitusta koskevat päätökset tehdään erikseen.

Päävastuutaho: Liikenne- ja viestintäministeriö

Muut toimijat: Maa- ja metsätalousministeriö, kunnat, Suomen Kuntaliitto

Ajoitus: 2003 – 2004

15) *Turvataan veneilyn peruspalvelut.* Huolehditaan veneilyä ja vesien virkistyskäyttöä koskevista palveluista. Metsähallitus valmistelee toimenpideohjelman luonnon virkistyskäytöstä ja luontomatkailesta hallitsemillaan valtion vesialueilla. Valtio tukee veneilyn jätehuoltoa ja ympäristövalistusta. Venereitteihin liittyvien retki- ja luonnonsatamien verkosto toivotaan toteutettavan kuntien yhteistoimintana.

Päävastuutahot: Maa- ja metsätalousministeriö (valtion vesialueet)
Ympäristöministeriö (luonnonsuojelualueet ja ympäristönsuojelun tukeminen)

Muut toimijat: Metsähallitus, alueelliset ympäristökeskukset, Maakuntien liitot, virkistysalueyhdistykset, kunnat, Pidä Saaristo Siistinä ry, Saaristoasiain neuvottelukunta, veneilyalan järjestöt.

Ajoitus: Metsähallituksen toimenpideohjelma laaditaan 2003 – 2004
Avustaminen jatkuvaa

16) *Edistetään hiljaisten alueiden säilymistä.* Maakuntien liittojen toivotaan selvittävän luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailelun kannalta merkittävimmät hiljaiset luonnonalueet ja niiden hiljaisina säilyttämisen mahdollisuudet.

Päävastuutaho: Maakuntien liitot

Muut toimijat: Ympäristöministeriö

Ajoitus: Selvitystyöt käynnistyvät 2003

17) *Hyödynnetään kulttuuri- ja perinneympäristöjä luonnon virkistyskäytössä ja luontomatkailelussa.* Valtio edistää luonnon- ja kulttuurimaisemakohteiden turvaamista ja kunnostamista. Maaseudun luonnon- ja kulttuurimaisemien säilyttämiseksi on

tärkeää ohjata lisää varoja maatalouden ympäristötuen erityistukeen. Ministeriöiden sekä matkailun että luonnon virkistyskäytön yhteistyöryhmät selvittävät kulttuuri- ja perinneympäristöjen hyödyntämisen mahdollisuudet luontomatkailussa.

Päävastuutahot:	Kauppa- ja teollisuusministeriö (matkailuasiainryhmä) Maa- ja metsätalousministeriö (maatalouden ympäristötuki) Ympäristöministeriö (virkistyskäyttöryhmä) Opetusministeriö (kulttuuriympäristöt)
Muut toimijat:	Museovirasto, Metsähallitus, alueelliset ympäristökeskukset, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK, kansalaisjärjestöt, kylätoimikunnat
Ajoitus:	Jatkuva

18) *Jokamiehen oikeudet turvataan luonnon virkistyskäytön perustana.* Luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämistoimet perustuvat osaltaan jokamiehen oikeuteen. Laaditaan eri toimijoiden yhteistyönä ohjeet jokamiehen oikeuksien hyödyntämisestä luontomatkailussa. Tietoisuutta jokamiehen oikeuksista ja velvollisuuksista lisätään. Jokamiehen oikeuksien toteutumista seurataan.

Päävastuutaho:	Ympäristöministeriö
Muut toimijat:	Sisäasiainministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö, Metsähallitus, Suomen Kuntaliitto, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK, Suomen Luonnonsuojeluliitto, Suomen Latu
Ajoitus:	Jokamiehen oikeuksia koskevat ohjeet 2003 – 2004 Ensimmäinen seurantaraportti 2006

Tuotteistaminen ja yhteistyön kehittäminen

19) *Kehitetään maaseudun luontomatkailupalveluita.* Selvitetään keinot ja laaditaan toimenpideohjelma maaseudun luontomatkailupalveluiden kehittämiseksi.

Päävastuutaho:	Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä
Muut toimijat:	Elinkeino, järjestöt, Matkailun edistämiskeskus MEK
Ajoitus:	2003 – 2004

20) *Kehitetään leirintämatkailua.* Suomen leirintäalueyhdistys ry:n toivotaan laativan leirintämatkailun kehittämisen valtakunnallisen toimenpideohjelman.

Päävastuutaho:	Suomen leirintäalueyhdistys ry
----------------	--------------------------------

Muut toimijat: Ympäristöministeriö, Matkailun edistämiskeskus MEK

Ajoitus: 2003

21) *Edistetään luontomatkailupalveluiden tuotteistamista.* Maa- ja metsätalousministeriö asettaa erämatkailun työryhmän, jonka tehtävänä on selvittää luontoyrittämissä erämatkailun, erityisesti eränkävynnin, metsästyksen ja kalastuksen mahdollisuudet sekä ongelmat ja tehdä tarvittavat toimenpide-esitykset.

Päävastuutaho: Maa- ja metsätalousministeriö

Muut toimijat: Kauppa- ja teollisuusministeriö, ympäristöministeriö, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos RKTL, Helsingin yliopiston Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus (HY-MAKES), Metsähallitus, Metsästäjien keskusjärjestö, Suomen Metsästäjäliitto, kala-alan järjestöt, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK, erämatkailuyrittäjät

Ajoitus: Työryhmä 2003 – 2004

22) *Lisätään vapaa-ajan asuntojen ja maaseudun muun rakennuskannan hyödyntämistä luontomatkailussa.* Selvitetään luontomatkailun mahdollisuuksia hyödyntää vapaa-ajan asuntoja ja maaseudun muuta käytettävissä olevaa rakennuskantaa.

Päävastuutaho: Maaseutumatkailun teemaryhmä

Muut toimijat: TE-keskukset, Saaristoasiain neuvottelukunta

Ajoitus: Jatkuva

23) *Parannetaan luontomatkailupalveluiden laatua.* Valtion rahoitusta ohjataan luontomatkailupalveluiden laadun kehittämiseen. Kehitetään laatu- ja ympäristöjärjestelmiä, joissa yhdistyvät matkailijoiden tarpeet ja kestävän kehityksen periaatteet.

Päävastuutahot: Valtion rahoituksesta vastaavat

Muut toimijat: Matkailun edistämiskeskus MEK

Ajoitus: Jatkuva

24) *Hyödynnetään Suomen lähialueita luontomatkailussa.* Kehitetään kansainvälistä yhteistyötä Suomen lähialueilla luontomatkailussa.

Päävastuutahot: Kauppa- ja teollisuusministeriö (matkailuyhteistyö)
Ympäristöministeriö (luonnonsuojeluyhteistyö)

Muut toimijat: Maakuntien liitot, ympäristökeskukset, TE-keskukset, Metsähallitus

Ajoitus: Jatkuva

25) *Parannetaan markkinoinnin vaikuttavuutta.* Valtiolta merkittävää tukea saavilta luontomatkailuyrityksiltä vaaditaan toimivat markkinointisuunnitelmat. Markkinoinnin vaikuttavuutta ja kustannustehokkuutta lisätään ohjaamalla markkinointitukia yhteismarkkinointiin.

Päävastuutahot: Matkailun rahoituksesta vastaavat viranomaiset

Muut toimijat: Matkailun edistämiskeskus MEK

Ajoitus: Jatkuva

Kysyntälähtöisyys ja tiedon ja osaamisen lisääminen

26) *Kehitetään luonnon virkistyskäyttäjiä ja luontomatkailijoita yhteisesti palvelevia viestintä-, myynti- ja markkinointikanavia.* Sovitetaan yhteen vireillä olevia tietopalvelujen verkkohankkeita siten, että niistä muodostuu asiakkaita palveleva kokonaisuus.

Päävastuutahot: Kauppa- ja teollisuusministeriö, sisäasiainministeriö, opetusministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö

Muut toimijat: Matkailun edistämiskeskus MEK (Kulttuuri- ja luontomatkailusivut)
Jyväskylän yliopisto (Luonnon virkistyskäytön tietojärjestelmä)
Metsähallitus (Jokamiesportaali)

Ajoitus: Jatkuva

27) *Edistetään luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kysyntälähtöistä kehittämistä palvelevaa arviointia, seuranta ja tutkimusta.* Kehitetään menetelmiä ja toimintatapoja, joilla tunnistetaan potentiaaliset ja palveluja käyttävät asiakkaat ja asiakkaiden tarpeet sekä järjestetään seuranta ja asiakastytyväisyyden arviointi. Tuotetaan luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun perustilastoja ja kehitysennusteita. Lisätään luonnon virkistyskäytön hyvinvointi- ja terveysvaikutusten tutkimusta sekä sosiaalisten ja taloudellisten vaikutusten arviointia.

Päävastuutahot: Kauppa- ja teollisuusministeriö (matkailun toimiala)
Sosiaali- ja terveysministeriö (terveys- ja hyvinvointivaikutukset)
Opetusministeriö (liikunta- ja perustutkimus)
Maa- ja metsätalousministeriö (maa- ja metsätalous)
Ympäristöministeriö (luonnonsuojelu, yleinen virkistyskäyttö)

Muut toimijat: Metsäntutkimuslaitos (valtakunnallinen seuranta)
Matkailun edistämiskeskus MEK (matkailun asiakastytyväisyysseuranta)

Suomen ympäristökeskus (alueidenkäytön seuranta, ympäristönsuojelu)
 Metsähallitus (valtion alueiden käytön seuranta, kävijätutkimukset)
 Muut tutkimuslaitokset (luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun tutkimus)

Ajoitus: Jatkuva

28) *Lisätään luontoyrittäjyyden osaamista.* Suositetaan otettavaksi käyttöön luontoyrittäjyyden valtakunnallinen verkkopalvelu, josta yrittäjät saavat elinkeinoaan palvelevaa tietoa.

Päävastuutaho: Luontoyrittäjyysyhdistys

Muut toimijat: Helsingin yliopiston Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus ja Maa- ja elinkeinotalouden tutkimuskeskus, maa- ja metsätalousministeriö, sisäasiainministeriö, ympäristöministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö, maaseutumatkailun teemaryhmä

Ajoitus: Jatkuva

29) *Edistetään luontomatkailualan koulutusta.* Luontomatkailun erityisosaamisen tarpeita selvitetään matkailualan koulutuksen ennakointitutkimuksessa ja laaditaan toimenpideohjelma koulutustarpeiden tyydyttämiseksi.

Päävastuutaho: Opetusministeriö/matkailualan koulutustoimikunta

Muut toimijat: Oppilaitokset ja muut koulutuksen järjestäjät

Ajoitus: Ennakointitutkimus käynnistyy 2004

Ohjelma osana Kainuun hallintokokeilua

30) *Virkistyskäyttöä ja luontomatkailua edistetään osana Kainuun hallintokokeilua.* Luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämistoimet liitetään osaksi Kainuun hallintokokeilua. Kehittämiskohteina ovat erityisesti luonnonsuojelualueiden käyttö virkistys- ja luontomatkailuun, luontomatkailuhankkeiden tuotteistaminen ja Suomen lähialueiden hyödyntäminen luontomatkailussa.

Päävastuutahot: Ympäristöministeriö
 Sisäasiainministeriö

Muut toimijat: Maa- ja metsätalousministeriö,
 Kauppa- ja teollisuusministeriö
 Työministeriö
 Maakunnan liitto
 TE-keskus
 Alueellinen ympäristökeskus

Ajoitus: 2004 – 2007

Toimenpideohjelman seuranta

Toimintaohjelmaa seurataan kauppaja- ja teollisuusministeriön matkailuasiainryhmässä ja ohjelmassa esitetyssä myöhemmin perustettavassa ministeriöiden välisessä virkistyskäyttöryhmässä. Ryhmien tulee raportoida ympäristöministeriölle vuosittain toimenpideohjelman toteutumisesta. Toimintaohjelman vaikutuksia seurataan myös Kainuun hallintokokeilun yhteydessä.